

Posudek diplomové práce Elišky Bartůňkové *Život mezi příběhy... Proměny antikvářské profese po roce 1989*. Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy, 2023.

S nemalou zvědavostí jsem přistoupila ke čtení textu, který se zaměřuje na práci (ale v tomto případě bychom mohli říci i na život) v zajímavém a možná i trochu tajemném prostředí antikvariátů. Autorka již před začátkem diplomního projektu byla s tímto prostředím i s profesí antikváře dobře obeznámena, a to prostřednictvím otce-antikváře. Tato pozicionalita představovala na jedné straně nespornou výhodu, na druhé straně však byla i limitujícím faktorem pro zpracování některých témat, o čemž se podrobněji zmíním dále. Text má standardní a funkční strukturu, která provádí čtenáře a čtenářky od úvodu, přes teoreticko-metodologickou část a historický kontext daného tématu až po empirickou část, kde jsou reflektována důležitá témata, jež souvisí s vývojem profese antikvářů po roce 1989. Vzhledem k takto specifické oblasti zkoumání je hlavní – a rozhodně vhodnou – metodou zpracování tématu orální historie.

Za velmi zdařilou považuji teoreticko-metodologickou část, kde autorka definuje jak svá teoretická východiska, tak přibližuje celý proces vlastního orálněhistorického výzkumu. Nechybí ani dobře zpracovaná rešerše relevantní literatury. Práce je zasazena do rámce zkoumání každodennosti a koncept každodennosti je v textu poměrně detailně zpracován, autorka představuje dva základní přístupy k uchopení každodennosti, a to etnologický a pak svého druhu psychologizující, kdy je každodennost součástí kultury (pokud budeme zjednodušeně parafrázovat autorčina východiska, s. 24). Nicméně chybí zde jasná definice toho, jak autorka sama pojímá každodennost, respektive s jakým vymezením každodennosti pracovala při interpretaci rozhovorů (z textu implicitně vyplývá, že se jednalo o kombinaci obou přístupů, přesto bych poprosila, aby u obhajoby toto vyjasnila).

Základem pro empirickou část je pak osm orálněhistorických rozhovorů, což považuji za dostatečný a relevantní vzorek, zvláště když se podařilo do výzkumu zahrnout svého druhu klíčové postavy „světa antikvářů“. Na tomto místě je vhodné dodat, že autorka výzkum zaměřila na Prahu, a to s ohledem na dlouholetou tradici, koncentraci antikvariátů ale i proměnlivost trhu (s. 7). Tento výběr považuji za opodstatněný a s ohledem na tematické zadání práce také logický a funkční. Případně návazné výzkumy by pak měly celý obraz doplnit o regionální perspektivu. Tu autorka nastiňuje prostřednictvím reflexe jednoho z rozhovorů, který pořídila s antikvářem z Jablonce nad Nisou. Velmi zdařilá je pak ta část práce, kde autorka zprostředkovává vhled do vlastního orálněhistorického výzkumu, popisuje aplikaci metody „v praxi“, seznamuje čtenáře a čtenářky s nejrůznějšími obtížemi při realizaci rozhovorů a jejich překonáváním apod.

Pokud jde o vhled do historického kontextu zkoumaného tématu, zde diplomová práce působí neuspořádaně a nevyváženě. Z kvantitativního hlediska například autorka věnuje větší pozornost problematice „knižní kultury“ a knižního trhu než samotným antikvariátům. To by samo o sobě nebylo nijak problematické, pokud by nechyběla logická struktura a propojení jednotlivých témat – zde například tvoří určitý logický celek problematika cenzury (2.1.1), seznamů literatury nevhodné k rozšiřování (2.3.4) a tématu antikvariáty vs. Státní

bezpečnost (2.3.3). V textu se však jedná o samostatné kapitoly ve dvou různých tematických celcích, takže čtenáři, čtenářce chybí ucelený obraz o dané problematice.

Celkově je v dílčí kapitole věnované historickému kontextu patrná neujasněnost témat, na něž se autorka zaměřuje, respektive funkcí antikvariátů, což se projevuje i v empirické části práce. Poněkud nešťastně byly z mého pohledu dvě zásadní kapitoly „kdo je vlastně antikvář“ (3.9) a „kdo je vlastně zákazník“ (3.10) zařazeny až téměř na samý konec textu. S ohledem na hlavní téma diplomové práce, vývoj antikvářské profese po roce 1989, jsou uvedené kapitoly soustředěny okolo současného stavu, respektive proměny, které do života a práce antikvářů přinesla demokratická revoluce, digitalizace a v poslední době i pandemie covid-19. Zachycení těchto proměn a komparace jsou rozhodně zdařilé. Ale textu chybí jasné vymezení toho, kdo je antikvář, a především kdo je zákazník v historické perspektivě. Bez tohoto ujasnění nelze dobře zachytit ani samotnou změnu, kterou transformace přinesla.

Už názvy jednotlivých kapitol naznačují, že antikvariát autorka vnímá především jako místo intelektuální svobody, profesi jako „službu lidem“ (s. 56), postavení antikvářů jako výlučné, stejně jako zákazníků. Samotný text takové teze de facto nekriticky rozvíjí. Dobře to vystihuje například názor, že posláním antikvářů je, aby se „kniha vždy dostala do těch správných rukou“ (s. 56). Tento výrok je zajímavou reflexí profese samotnými antikváři, kterou bychom bez aplikace metody orální historie nezískali. Od historické práce bych však očekávala kritický přístup k jednotlivým narativům. Ačkoliv se autorka poctivě snaží o objektivitu, nakonec přináší idealizovaný obraz antikváře, přejímá názory a hodnotící stanoviska narátorů, a zprostředkovává jen jednu část antikvářské profese. Byť někteří z narátorů mají svou profesi jako koníček (s doplňující výdělečnou činností v jiném zaměstnání) a naplňují tento idealistický obraz, empirická část diplomové práce měla přinést širší obraz proměny profese, včetně otázky transformace na podmínky nového tržního prostředí, kde ekonomické aspekty činnosti hrají důležitou roli. Zásadním problémem empirické části textu je přílišná nostalgie, důraz na téma stavovské cti, „elitářské“ pojetí jednotlivých témat (čemuž mimo jiné odpovídá i výstavba těchto částí, velký rozsah přímých citací z rozhovorů na úkor interpretační práce).

Text jako celek splňuje požadavky kladené na diplomní projekt, diplomantka prokázala schopnost vlastní výzkumné práce, od definování tématu až po výsledný odborný text (byť se nepodařilo před odevzdáním text vyčistit od všech stylistických nedostatků a na některých místech i gramatických chyb). Diplomovou práci doporučuji k obhajobě, vzhledem k nedostatkům popsáním výše navrhuji **hodnocení stupněm 2 (velmi dobře)**.

Posudek vypracovala:

Lenka Krátká, 21. 8. 2023